УДК:001.12

Айдарали кызы Анзирет, окутуучу,
Тойчубек кызы Нуриза, магистрант,
Ош технологиялык университети

КЕСИПТИК КОЛЛЕДЖДЕРДЕ СТУДЕНТТЕРДИ ДАЯРДООНУН МАКСАТТАРЫ ЖАНА МИЛДЕТТЕРИ

Бул макалада кесиптик колледжде студенттерди даярдоонун максаттары жана милдеттери, ошондой эле аларды даярдоодо маалыматтык техологияларды колдонуу боюнча маалыматтар берилген.

Негизги сөздөр: билим берүү,кесиптик колледж ,интернет, технология.

Айдарали кызы Анзирет, преподаватель,
Тойчубек кызы Нуриза, магистрант,
Ошский технологический университет

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ПОДГОТОВКИ УЧАЩЕГОСЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ КОЛЛЕДЖЕ

В данной статье представлена информация о целях и задачах обучения студентов в профессиональных колледжах, а также об использовании информационных технологий в их обучении.

Ключевые слова: образование, профессиональный колледж, интернет, технологии.

Aidarali kyzy Anziret, teacher,
Toychubek kyzy Nuriza, graduate student,
Osh Technological University

GOALS AND OBJECTIVES OF TRAINING A STUDENT IN A PROFESSIONAL COLLEGE

This article provides information about the goals and objectives of teaching students in vocational colleges, as well as the use of information technology in their education.

Key words: education, vocational college, internet, technology.

Киришүү. Жалпы орто билим берүүнүн базасында окуу мөөнөтү үч жылдык милдеттүү атайын орто, кесиптик-техникалык билим берүү, үзгүлтүксүз билим берүү системасындагы өз алдынча түрү болуп саналат. Кесиптик колледжди студенттер өз ыктыяры менен тандашат. Кесиптик колледж студенттердин кесиптик ынталарын, көндүмдөрүн жана жөндөмдөрүн терең өнүктүрүүнү, тандалган кесиптер боюнча бир же бир нече адистиктерге ээ болууну камсыз кылат. Кесиптик-техникалык окуу жайынын ар бир бүтүрүүчүсүнө жаш адистин квалификациясы ыйгарылат жана атайын орто билими тууралуу диплом берилет.

Заманбап рынок жаш адистен тар чөйрөгө багытталган квалификацияны гана эмес, ошондой эле жаңы эмгек шарттарына көнүү жана өзүнүн баштапкы квалификациясын

өзгөртүү жөндөмдүүлүгүн башкача айтканда, төмөнкү универсалдуу көндүмдөрдү талап кылат:
- маалыматтык технологияларды колдонуу менен иш кагаздарын жүргүзүү;
- продукцияны өндүрүүнүн же кызмат көрсөтүүнүн бүткүл технологиялык процесси боюнча жакшы кесиптик билимге жана көндүмгө;
- аналитикалык ой жүгүртүү;
- Интернет аркылуу бизнес жүргүзүү;
- өз алдынча иштей билүү;
- адамдарды түшүнүү –
-эгерде чарбалык уюм канааттандырарлык эмес абалда болсо, өзгөртүүлөрдү киргизүүгө.
өз оюн жана сезимдерин так билдирүү
- так жана туура сүйлөй билүү
- конфликттерди чече билүү;
- командада иштей билүү.
Демек, кесиптик-техникалык билим берүүнүн негизги максаты жана милдети үч жылдык окуу мезгилинде кесиптик-техникалык колледждин студентине бул жөндөмдөрдү сиңирүү болуп саналат.

Изилдөө предмети. Билим берүүнүн демократиялык принциптеринин жоктугунан, б.а. кесип тандоо эркиндиги, рынокко ылайыксыз адисти алат. Мамлекет өмүр бою билим берүү милдеттерин туура чечпестен, кесиптик билим берүүгө ири бюджеттик каражаттарды жумшайт. Жумушсуздук көйгөйүнө дуушар болгон кесиптик лицейдин бүтүрүүчүлөрү кайрадан кесипке багыт берүү стадиясынан өтүшөт. Бирок тогузунчу класстагы кесипке багыт берүүдөн айырмаланып, алар өз багыттарын өз алдынча аныкташат. Ал эми кесиптик үч жылдык колледждеги билим берүүнүн кемчиликтери жумушсуздарды кайра даярдоо боюнча мамлекеттик райондук борборлор жана жеке окуу борборлору тарабынан толукталып турат.

Кесиптик окуунун методикасы кесиптик-техникалык окуу жайдын окутуучуларынын кесипке даярдоонун маанилүү компоненти болуп саналат. Методикалык билим мугалимдин жана өндүрүштүк окутуу чеберинин кесиптик ишмердүүлүгүн чагылдырат, бул иштин ыкмалары, методдору жана албетте, мугалимдин өзүнүн жана анын ишинин инсандыгы менен тыгыз байланышта болот. Кайсы мугалим окуучуларынын сүйүктүүсүнө айланат?
Бул суроону кесиптик-техникалык окуу жайлардын студенттери тынымсыз беришет. Ошондой эле алардын бардыгы мугалимде болууга тийиш болгон сапаттардын ичинен биринчи орунга өз предмети боюнча билимди коюшат. Бирок жогорку окуу жайлары бардык кесиптер боюнча кесиптик билимдердин толук системасын камсыз кыла албайт. Педагогикалык практикада студенттер атайын дисциплиналар боюнча сабактарды өткөрүүдө кыйынчылыкка дуушар болгон учурлар бар [1].

Мына ушундан улам жаш мугалимдердин арасында жаңы билимдерди калыптандырууну камсыз кылуучу методикалык системаны камсыз кылбаган, бирок окуу материалынын даяр мазмунун ачып берүүчү методикалык иштеп чыгууларга болгон суроо-талаптар чоң.

Албетте, маселе кесиптик окуу жайдын окутуучулары кесиптик лицейдин окуу пландарына кирген бардык техникалык дисциплиналардын мазмунун үйрөнүүдө эмес, окуу материалы менен иштөөнү, техникалык билимди жана кесиптик чеберчиликти калыптандыруунун ыкмаларын жана алардын ыкмаларын үйрөтүүдө болуп саналат.

Көбүнчө кесиптик колледжге өз предметин мыкты билген, бир нече ойлоп табуулардын автору жогорку квалификациялуу адис келет, бирок бул студенттер сабакта үзүрлүү иштей алат дегенди билдиреби? Ар дайым эмес предметти эмес, окуу процессинин мыйзамдарын, окуучулардын окуу ишмердүүлүгүнүн психологиясын да

жакшы билүүсү зарыл.

Окуу процессинин билими менен предмет боюнча билимдин байланышы автоматтык түрдө пайда болбойт. Көптөгөн жакшы инженерлер, өндүрүш мастерлери предмет боюнча окуу процессин уюштура албагандыктан кесиптик окуу жайларынан чыгып кетишет.

Кесиптик билим берүүнүн методологиясына ылайык билимдердин теориялык системасын көрсөтүү үчүн объектти, предметти, концептуалдык-терминологиялык аппараттын түзүлүшүн, мугалимдердин иш практикасын изилдөө методдорун аныктоо зарыл. Кесиптик билим берүүнүн методикасынын билим объектиси болуп билим берүү мекемесинде тигил же бул предметти окутуу процесси саналат [2].

Мисалы, башталгыч кесиптик билим берүү уюмдарында оптикалык була-оптикалык байланыш линияларын окутуунун методикасы жөнүндө сөз болсо, анда методикалык билимдин объектиси болуп була-оптикалык байланыш линияларын үйрөнүү процесси саналат, башкача айтканда, бул предметти изилдөөнүн милдеттери, билимдин мазмуну окуучулардын билим берүү жана таанып-билүү иш-аракеттерин уюштуруунун программасы, ыкмалары жана формалары жана окутуунун натыйжалары.

Ошону менен бирге окуу процесси кесиптик билим берүү педагогикасынын изилдөө объектиси болуп саналат. Методология менен педагогиканын билим объекттеринин жалпылыгы усулдук-педагогикалык билимдердин жалпы мүнөзүн көрсөтөт. Бирок, методология менен педагогиканын ортосунда кандай айырма бар?

Окутуунун методикасы менен педагогикадагы айырмачылыктарды предметтик мугалимдин окутуучулук ишмердүүлүгү менен мугалим-методисттин методикалык ишмердүүлүгүнүн маңызынан издөө керек.

Окуу процессин уюштуруу үчүн бир гана

Предметтик мугалим менен методист мугалимдин ишинин предмети

Предметтик мугалим

Предмет боюнча окуу процессин уюштуруу Предметтик мугалим окуучулардын таанып-билүү (окуу) ишмердүүлүгүн мазмунуна жана окутуунун ылайыктуу ыкмаларына негиздейт. Окуу иш-аракетинин натыйжасы болуп даярдалган студент, анын кесиптик билимдеринин жана көндүмдөрүнүн системасы, өнүккөн инсандык жана кесиптик жөндөмдүүлүктөрү болуп саналат.

Мугалим-методист жаңы билимди жана көндүмдөрдү калыптандыруу максатында предметтик мугалимдин ишмердүүлүгү менен окуучулардын ишмердүүлүгүнүн өз ара байланышын уюштурат. Методикалык иш-аракеттин натыйжасы атайын иштелип чыккан окуу куралдары болуп саналат, алар аркылуу мугалимдин окутуучулук ишмердүүлүгүн жана студенттердин кесиптик билимдерди, көндүмдөрдү жана көндүмдөрдү өздөштүрүүдөгү таанып-билүү ишмердүүлүгүн жөнгө салуу ишке ашат.

Кесиптик-техникалык билим берүүнү модернизациялоонун негизги максаты – жумушчу кесиптин квалификациялык мүнөздөмөлөрүнүн бардык талаптарына жооп берген адисти эмгек рыногуна көрсөтүү. 1998-жылдан ушул жылга чейинки мезгилде кесиптик билим берүүгө Германиянын, Улуу Британиянын, Австралиянын, Швейцариянын, Кореянын, Япониянын жана Россиянын чет өлкөлүк өкүлдөрү активдүү катышууда [2].

Семинар-тренингдердин аркасында кесиптик-техникалык билим берүү тармагында чоң тажрыйба алмашуу жүрүп жатат. Кесиптик-техникалык билим берүүнүн өзбек модели реформалоо стадиясында турат, ал чет мамлекеттердеги кесиптик билим берүүнүн тажрыйбасынан эң керектүү нерселердин баарын өзүнө сиңирген. Реформанын негизги приоритети болуп жаш адисти даярдоонун бардык этаптарында: кесипке багыт берүү, кесиптик билим берүү жана ишке орноштурууда маалыматтык технологияларды колдонуу саналат.

Маалыматтык технологиялар ар дайым бар болгон (сөз, жазуу, радио, телеграф,

телекөрсөтүү жана башкалар), бирок бул терминдин өзү компьютерлердин пайда болушу менен пайда болгон, маалыматты чыгуунун эн натыйжалуу каражаты катары, заманбап компьютердик жана башка техникалык каражаттарды колдонууга негизделген маалыматка карата жогоруда аталган каражаттарды жана ыкмаларды колдонууну билдирет. Ошентип, иш-аракеттин ар кандай түрлөрүн камсыз кылуу үчүн заманбап маалыматтык технологиялар компьютердик технологияга негизделген бирдиктүү техникалык комплекстин алкагында маалыматтык процесстердин ар кандай түрлөрүн комплекстүү колдонууга негизделген. Учурда белгилүү бир контекстте заманбап жана компьютер деген сөздөр синоним болуп саналат [3].

Маалыматтык технологиялар бүткүл дүйнөдө эчактан бери бекем орношкон, анын үстүнө азыр алар бардык илимдер менен ажырагыс байланышта. Заманбап адисти даярдоого маалыматтык технологиялардын өнүгүшү чоң таасирин тийгизүүдө. Белгилүү болгондой, илимий ишмердүүлүктө маалыматтык технологияларды колдонуунун негизги багыттары болуп маалыматты издөө жана алуу (биринчи кезекте Интернетте). Колдонуучунун компьютеринде маалыматты топтоо жана жалпылоо, бүтүрүү квалификациялык ишти түз жазууда компьютерди колдонуу, анткени милдеттүү талаптардын бири иштин бардык параметрлерди (шрифтин маанилери, чегинүүлөр, сап аралыгы ж.б.).

Маалыматтык технологияларды колдонуунун эң маанилүү аспектиси болуп студенттин диссертациянын жетекчиси менен электрондук кат алышуу аркылуу байланышы саналат, сарпталган убакытты бир кыйла кыскартат, студентке дипломдук иштин өзүнчө бөлүмүндө же абзацында иштөө процессинде керектүү кеңештерди тез алууга мүмкүндүк берет. Студенттер үчүн интернетте илимий материалдардын болушу, издөөнүн, окуунун жана чогултуунун жеңилдиги, басылмалардан текст фрагменттерин өздөрүнүн илимий эмгектерине киргизүү менен иштетүүнүн ыңгайлуулугу, албетте, абдан жагымдуу сапаттар, бул түшүнүктүү. Мунун кесепети окуу процессинде маалыматтык технологияларды (диссертацияларды жазууда гана эмес, ошондой эле курстук иштерди, рефераттарды жана өз алдынча иштөөнүн башка формаларын) колдонууга болгон чоң суроо-талапты жаратты[3].

Диссертацияны даярдоонун жана жазуунун ар кандай этаптарында маалыматтык технологияларды колдонуу мүмкүнчүлүгүн карап көрөлү. Изилдөө иштеринин баштапкы этабында биз маалыматтык технологияларды колдонуунун бир нече мүмкүнчүлүктөрүн көрөбүз:

1. адабияттарды издөө үчүн: окуу жайлардын электрондук каталогдорунан, интернетте Mozilla, Firefox ж.б.у.с. браузерлердин жардамы менен, ар кандай издөө системалары (Yandex.ru, Rambler.ru, Mail.ru, Google.ru ж.б.у.с.) Бүгүнкү күндө көптөгөн россиялык гезит-журналдардын электрондук версиялары, рефераттардын, диссертациялардын, курстук жана дипломдук иштердин маалымат базалары, энциклопедиялар, электрондук түшүндүрмө сөздүктөр интернет аркылуу жеткиликтүү.

2. булактардын тизмесин түзүү учурунда адабият менен иштөө;

3. реферат үчүн - иштин негизги мазмунун кыскача баяндоо;

4. цитата үчүн - адабий булакта камтылган туюнтмалардын, реалдуу же сандык маалыматтардын сөзмө-сөз жазуусу. MS Word тексттик редактору менен сиз жогорудагы бардык операцияларды автоматташтыра аласыз.

5. маалыматты сактоо жана топтоо үчүн - студент CD-, DVD-дисктерди, тышкы магниттик дисктерди, флеш-дисктерди колдонуу менен чоң көлөмдөгү маалыматты сактап жана иштете алат.

Диссертациянын дизайнын даярдоонун баштапкы этабында ар бир студент илимий жетекчиден жеке тапшырма алат, ал дипломдук ишти жазууда студент үчүн кандайдыр бир жол көрсөтүүчү болуп саналат, ага маалымат массивинде багыттоого жардам берет, анын көңүлүн ушул бөлүмдө аныкталган маселелерге бурууга жардам

берет. Ошону менен бирге мугалим изилдөө предметин эске алуу менен ар бир конкреттүү студент үчүн өз алдынча иштөөнүн формаларын аныктайт. Ал эми дипломдук дизайндагы жеке тапшырмалардын мазмунунда маанилүү орунду маалыматтык технологияларды колдонууну камтыгандар ээлейт. Ошондой эле, Microsoft Excel электрондук жадыбал редактору статистикалык маалыматтарды иштетүү үчүн колдонулушу мүмкүн экенин белгилей кетүү керек. Бул редактор электрондук таблицага изилдөө маалыматтарын киргизүүгө, формулаларды түзүүгө, маалыматтарды сорттоого, чыпкалоого, топтоого жана электрондук жадыбалда тез эсептөөлөрдү жүргүзүүгө мүмкүндүк берет [4].

Ошондой эле таблицадагы маалыматтар менен статистикалык операцияларды жүргүзүүгө, статистикалык маалыматтарды иштеп чыгуунун натыйжалары боюнча ар кандай графиктерди жана гистограммаларды түзүүгө болот, алар кийинчерээк изилдөөнүн башка этаптарында колдонулушу мүмкүн. Бирок дипломдук иштин жогорку сапатта аткарылышы жана илимий изилдөө касиетине ээ болушу жана аны коргоонун татыктуу болушу үчүн аны даярдоонун жана жазуунун бүткүл процессинин окутуучу тарабынан так жана туура уюштурулушу керек. керектүү. Албетте, мындай иштин эң маанилуу шарты — студенттердин өз алдынча ишке даярдыгы: ар бир студент үчүн жекече тапшырмалардын формалары анын даярдыгынын деңгээлин, анын кулк-мүнөзүнүн өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен аныкталышы керек, ал тургай, көп жагынан анын кызыкчылыктарынын диапазону турат. Жетекчи алгач өзүнүн студенттине маалыматтык технологияларды (биринчи кезекте расмий эмес интернет сайттарынан) колдонуу дайыма эле ишенимдүү жана актуалдуу маалыматты кепилдей бербестигине багытташы керек. Ар бир келип түшкөн материал мыйзамга шайкештигин текшерип, талдап, иштеп чыгып, анан кийин гана дипломдук иштин текстине көңүл бөлүшү керек. Мындан тышкары, студент макала, реферат ж.б. түрүндөгү ал колдонгон электрондук ресурстар анын дипломдук иши үчүн гана негиз боло аларын, бирок аны толук алмаштыра албасын түшүнүшү керек.

Албетте, маалыматтык технологиялар тезистердин авторлорунун өндүрүмдүүлүгүн олуттуу түрдө жогорулатты, маалыматты чогултуу жана кайра иштетүү мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтти. Ошол эле учурда студенттердин илимий жана таанып-билүү иш-аракетинин процессине маалыматтык технологияларды киргизүүнүн буга чейин жарыяланган эмгектерден даяр материалды алуу менен байланышкан терс жактарын айтпай коюуга болбойт. Ошол эле учурда студенттердин эмгектеринде колдонулган булактарда шилтемелердин жоктугу, цитаталоо эрежелеринин бузулушу, толук эмес же такталбаган интернет даректери менен шилтемелердин болушу кеңири таралган көрүнүш.Ал эми бул жерде бүтүрүү квалификациялык ишинин жетекчисинин милдети – студентке башка бирөөлөрдүн ойлорун жана идеяларын ээлөөгө жол берилбестигин, цитаталоо эрежелерин сактоонун зарылдыгын көрсөтүү [4].

Жыйынтыктоо: Жыйынтыктап айтканда, заманбап илимий изилдөөлөрдү уюштуруу жана жүргүзүү бүгүнкү күндө маалыматтык технологияларды колдонбой туруп кыла албайт деп айта алабыз. Албетте, келечекте компьютердин маалыматты иштеп чыгуу мүмкүнчүлүгүнүн кеңейиши менен, ошондой эле жаңы программалык камсыздоонун пайда болушу менен бул тенденция кеңейе берет. Бирок, биздин оюбузча, компьютердик технологияны колдонуу дагы эле бүтүрүү квалификациялык иштин жүрүшүндө бул процессти жеңилдеткен, бирок студенттин илимий ишмердүүлүгүнүн өзүн алмаштырбай турган көмөкчү куралы болууга тийиш.

Адабияттар:

1. **Алексеев М.Б.** Технология использование систем мультимедиа [Текст] / М.Б. Алексеев // Москва 2002. С. 54-56.
2. **Захарова И.Г.** Информационные технологии в образовании [Текст] / И.Г. Захарова // Москва 2010. С. 87-88.

3. **Ибрагимов, И.М.** Информационные технологии и средства дистанционного обучения [Текст] / И. М. Ибрагимов // Москва 2007. С. 43- 45.
4. **Марысаев, В.А.** Интернет-мультимедиа [Текст] / В.А. Марысаев // Москва 2003. С. 45-55.
5. Информационные технологии в образовании. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://physics.herzen.spb.ru/.